

www.merhabahaber.com

f facebook.com/akademiksayfalar

CİLT: 16 • SAYI: 32
2 KASIM 2016 ÇARŞAMBA

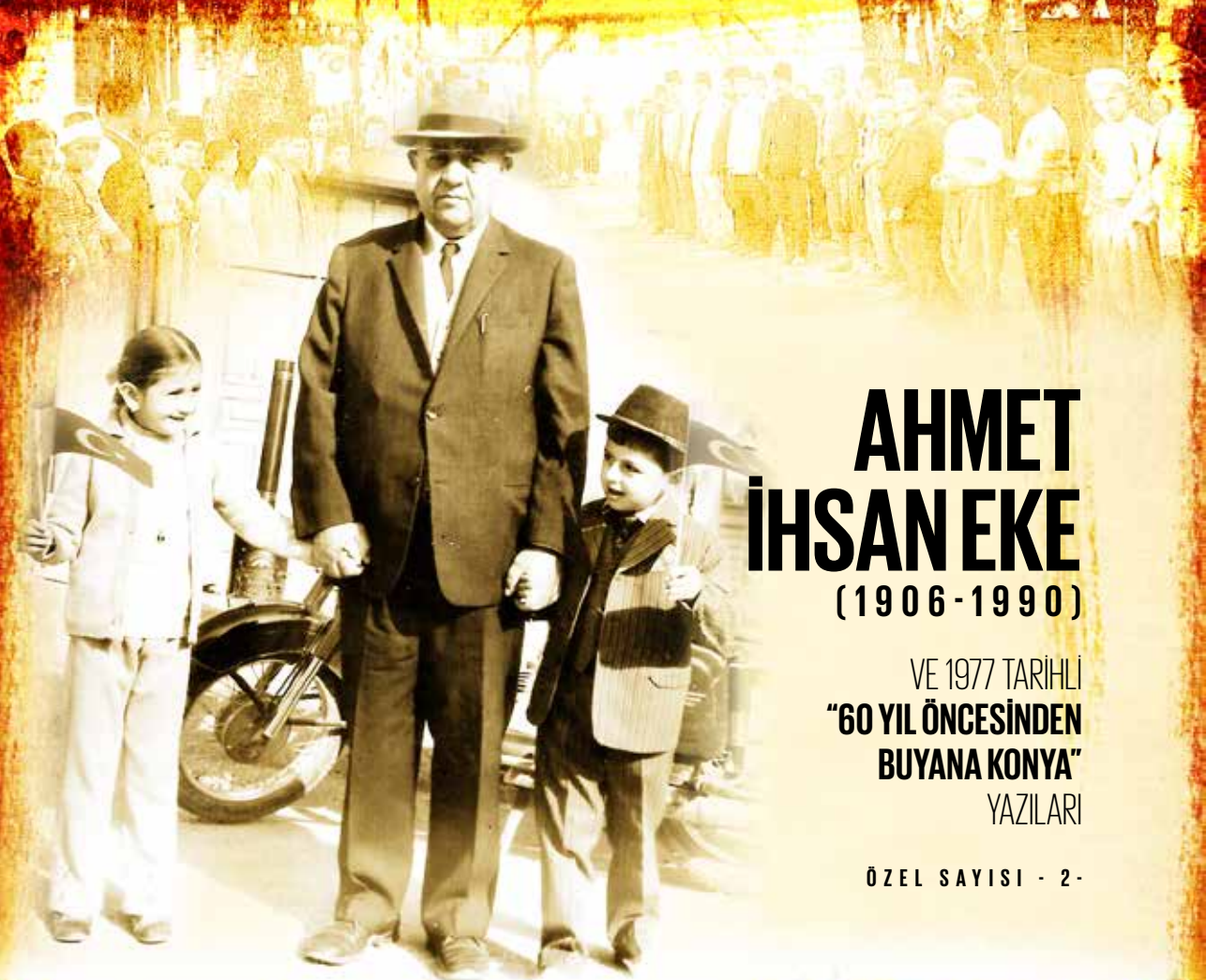
Merhaba

gazetesinin her **Çarşamba**
okurlarına armağandır.

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **M. Ali UZ - Serdar CEYLAN**
maliuz@merhabagazetesi.com.tr • srceylan@hotmail.com

AHMET İHSAN EKE

(1906-1990)

VE 1977 TARİHLİ
"60 YIL ÖNCESİNDEN
BUYANA KONYA"
YAZILARI

ÖZEL SAYISI - 2 -

AHMET İHSAN EKE’NİN 1977 TARİHLİ “60 YIL ÖNCESİNDEN BUYANA KONYA” YAZILARI -2-

Derleyen: Serdar CEYLAN - Züleyha ÖNAL

PAZARLAR VE ALİŞ VERİŞ HAYATI

Bundan 60 yıl önce Konya sokakları kısmen parke taş, kısmen Arnavut kaldırımı ile döşeli bulunuyordu. Şehir ile Meram arası, bu günkü eski Meram yolu dediğimiz, kısmen stabilize, kısmen ham yolla bağlı bulunuyordu.

Civar şehir, kasaba ve köy yolları taş ve bozuk blokaj çoğu yerleri toprak yollardı. O zamanlar asfaltın arasına numunelik bir asfalt dökülmüştü. Yolsuzluk yüzünden tek tük işleyen otobüs ve kamyonlar saatte 20 kilometreden yukarı çıkamazlardı. 90 kilometrelik bir kasabaya Konya’dan dört beş saatte ancak varılabiliyordu. Civar köy ve kasabalardan gelenler şehre at arabalarıyla gelirler, giyim ve başka ihtiyaçlarını sağladıktan sonra otel ve hanlarda kalırlar, ertesi ya da daha ertesi günü köylerine dönerlerdi. Eski Tellal Pazarı’na **Ispa** (Sipahi) **Pazarı** ⁽³⁰⁾ denirdi. Halı, kilim, ev eş-

yası buradan alınırdı. Yağ, peynir, sebze, meyve açık pazarlarda satılır, şimdiki gibi kapalı hal binaları yoktu. Şimdiki yeni hal binasının olduğu yerde üzeri taş ve tuğla kemerle örtülü büyük bir bedesten vardı. Buraya **kasaphane** derlerdi. Kasaplar, hayvanları burada keserler, yüzerler, etler burada satılırdı. Mahalle arasında kasap dükkanına rastladığımı hatırlamıyorum.

Kasaphane korkunç bir yerdi, bir tarafta kan ve hayvan gübreleri, keskin bir kan ve yağ kokusu, öbür yanda ellerinde satırları bulunan önlüklü kasaplar et parçalamakla meşgul görünürlerdi. Bu kasaphaneye 11 – 12 yaşlarında iken babamla bir defa gitmiştim. Kasaphaneden çıkınca şimdiki şadırvanın çevresi, üzüm, kuru yemiş ve bakliyatın perakende ve toptan satıldığı **ihtisap** ⁽³¹⁾ denilen bir pazar yerine girilirdi. Burası az çok

(30) Alaattin Aköz, “Sipahi Pazarı”, Konya’nın Kırk Çarşı ve Pazarı, Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür Yayınları, Konya, Ağustos 2015, s.140-149; Mehmet Ali Uz - Muhammed Doğan, Belgelerle Adım Adım Konya, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya, Şubat 2016, s. 75.

(31) Haşim Karpuz, “İhtisap Şadırvanı”, Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 326.

Aziziye Camii’nin doğusundaki Üzüm Pazarı’nın yanındaki İhtisap Dairesi.

eski karakterini korumaktadır. Sonradan yanan kasaphanenin yerine hastahane yapıldı ve bir süre sonra bina elektrik işletmesine verildi. İkinci bir yangından sonra betonarme olarak bugünkü hal binası şekline konuldu.

Konya'nın ünlü çarşısı üzeri kapalı bir bedesten halinde idi.

Çarşılar, Büyük Bedesten, Uzun Bedesten, Küçük Bedesten diye bugünde anılan isimlerle tanınırdı. Büyük çarşıdan başka çarşı çevresinde, Türbe önünde boz ve çenber satılan küçük bedestenler de vardı. Sonradan yangınlar nedeniyle bedestenlerin üst kısımları kaldırılmış, çarşı bu günkü düzenli haline getirilmiştir.

ŞEHRE HİZMET EDEN BELEDİYE BAŞKANLARI

Daha öncekileri eskiler daha iyi bilecekleri için biz, şehre hizmet eden Belediye Başkanlarını **Küçük Kazım Bey** (Kazım Gürel) (1890-1973)'den⁽³²⁾ başlayarak, **Muhlis Bey (Koner)** (1886-1957)⁽³³⁾ iki kez, **Şevki Bey (Ergun)** (1889-1954)⁽³⁴⁾,

(32) M. Sabri Doğan, "Gürel, Kazım", Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 64, 65.

(33) Muhlis Bey, 1917-1918; 1919-1923 ve 1946-1950 tarihleri arasında üç dönem belediye başkanlığı yapmıştır. Ayrıca bkz: M. Özgen Küçükkoner, "Koner, Mehmet Muhlis", Konya Ansiklopedisi, Eylül 2013, C. 5, s. 213.

(34) Şevki Bey, 1930-1938 yılları arasında belediye başkanlığı yapmıştır. "Ergun, Mustafa Şevki", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 248.

Muhsin Faik Bey (Dündar) (1887-1958)⁽³⁵⁾, sonrakiler olarak belirleyebiliriz.⁽³⁶⁾

Belediye dairesi yakın zamana kadar şimdiki belediye sarayının olduğu yerde Rum zenginlerinden **Yusuf Şar'ın Konağı**'ydi.⁽³⁷⁾

Kayalı Park ve Şerafettin Parkı Muhlis Bey'in eseridir. Şimdiki il kitaplığının olduğu yer **Millet Bahçesi**⁽³⁸⁾ olarak bilinirdi. Bugünkü fuar sahasında asırlık ağaçların halen sağlam duran tarihi **Dede Bahçesi**⁽³⁹⁾ şehrin tek serinleme yeri idi. Burada ki büyük havuz başında ulu ağaçlar gölgesinde yaz günleri halk dinlenirdi. Buraları sonradan belediye tarafından yazlık gazino olarak icra edilmiş, daha düzenli bir şekle konulmuştur.

929-930 yıllarında Konya'da Vali olarak bulunan **İzzet Bey** (1874-1932)⁽⁴⁰⁾ şehre epey yenilikler getiril-

(35) Muhsin Faik Bey, 1939-1946 yılları arasında belediye başkanlığı yapmıştır. Bknz: Hasan Yaşar, "Dündar, Muhsin Faik", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 142, 143.

(36) Hasan Yaşar - M. Sabri Doğan, "Konya Belediye Teşkilatı", Konya Ansiklopedisi, C.6, Nisan 2014, s. 13-22.

(37) Ahmet Çelik, "Maruniler", Konya Ansiklopedisi, C. 6, s. 264, 265; Ahmet Çelik, "Konya'da Marunilik", Akademik Sayfalar, 9 Nisan 2014, C. 14, S. 10, s.150-154.

(38) M. Sabri Doğan, "Millet Bahçesi", Konya Ansiklopedisi, C. 6, s. 392, 393.

(39) Ali Işık, "Dede Bahçesi", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 23, 24.

(40) İzzet Bey, 25.04.1925 ile 21.05.1932 tarihleri arasında Konya Valiliği yapmıştır. Ayrıca bkz: Hanefi Aytakin, "İsmail İzzet Bey", Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 357, 358.

Araboğlu Makası'ndan gelen Taht-ı Kale Sokağı'nda atlı tramvay ve sol köşede Yusuf Şar'ın Konya Belediyesi olarak kullanılan binası.

Konya Mevlâna Dergahı Postnişini
Abdülvahid Çelebi Efendi (1859-1907)

miş, o yıllarda Konya'da bulunan **Macar Lenç İnşaat Şirketi'ne** şimdiki Devlet Hastahanesi, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu⁽⁴¹⁾, Gazi ve İsmet Paşa İlkokulları, İzzet Bey tarafından yaptırılmış, Doğumevi inşaatı daha sonra tamamlanarak göreve girmişlerdir. Şimdiki T. C. Ziraat Bankası binası, Postahane Cumhuriyet devrinin ilk eserleridir.

Şehirde ortaöğretim müesseseleri yanında, İttihat Terakki, Rehberi Hürriyet, Şehit Muhtar, Şehit Sadık, Akif Paşa, Altınçeşme İlkokulları Konya'nın Cumhuriyetten önceki devirlerde öğretim yapan ilköğretim müesseseleridir.

CÜLUS-Ü HÜMAYUN VE KILINÇ KUŞANMA TÖRENLERİ

Padişahın çeşitli nedenlerle tah-tından ayrıлып yerine yeni padişahın geçmesine Cülus-ü Hümayun denilirdi. Cülus törenleri bütün Osmanlı ülkesinde top sesleri, davul zurna avazeleriyle halka duyurulur, halk bu olay şerefine günlerce eğlenir, törenler yapılırdı. Bu törenlerin şüphesiz en ilgi çeken ve en renklisi başkent İstanbul'da yapılmakla beraber cülus törenlerinde Konya'nın özellik taşıyan ayrı bir yönü vardı ki bu da **Çelebi Efendi'nin**⁽⁴²⁾ tahta çıkan padişaha

(41) Serdar Ceylan, "Konya'nın Tarihi Okul Yapıları -1-, Hakimiyet-i Milliye İlkokulu", Akademik Sayfalar, 1 Temmuz 2015, C. 15, S. 20, s. 318-320.

(42) Yakup Şafak, "Çelebilik", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 318, 319; Sezai Küçük, "Abdülvahit Çelebi", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 23

kılınç kuşatma özelliği idi.

Yeni padişah tahta çıktıktan bir süre sonra sarayın tensip edeceği bir günde Konya'ya haber gelir, postnişin (Mevlananın postunda oturan) Çelebi Efendi muhteşem bir törenle İstanbul'a yolcu edilirdi. Kılınç kuşatma törenlerini şüphesiz biz görmüş değiliz, ancak anlattıklarına göre Çelebi Efendi büyük üniformasını giyer, boynundan kemere çapraz şeklinde uzanan yeşil ya da kırmızı hamail sarkar, göksüne nişanları takar ve dualar arasında yeni padişahın beline kılınç kuşatırmış. Bu sırada olay İstanbul halkına top ve bando sesleriyle ilan edilirmiş.

Kılınç kuşanma töreni ve Çelebi Efendiden söz etmişken o devirlerdeki Mevlana Dergahı'ndan, Mevlevî ayinlerinden kısaca söz etmeden geçmeyeceğiz. Bugünkü Mevlana Müzesi dergah olarak anılır, yanındaki camide vakit namazları kılınır, özellikle Ramazan ve kandil gecelerinde türbenin içindeki geniş semahanede Mevlevî ayinleri yapılırdı. Ayinlere Çelebi Efendi, tarikatçı bir kısım dedeler iştirak eder, ney, keman, kudümden kurulu bir mızrap takımı ayinini müzik kısmını yönetirlerdi. Bu ayinlerin örneğini Mevlana anma törenlerinde görüyorsak da mahallinde yapılan ayinlerin başka bir özelliği (büyük devir tesbihlerin şekli gibi) özellikleri vardı.

DERGAH YEMEKLERİ, AŞÇIBAŞI (SER TABBAH)

Dergahta çile çıkararak dervişler ve o günkü misafirler için her gün mut-bak kaynar, yemek çıkardı. Yemek işlerini idare eden dede efendiye Ser tabbah, aşçıbaşı denilirdi ki dergah protokolünde aşçıbaşı Çelebi efendiden sonra gelirdi.

Babamla birlikte bir gün Mevlana'yı ziyaretten sonra aşçı başı da ziyaret ettik. Babamın (İsmail Bahri Bey'in) annesi büyük annem **Zeliha Hanım**, Çelebi ailesindendi.

Aşçıbaşı babamla gerekli musafahayı yaptıktan sonra bizi yemeğe alıyordu. Çorba, pilav üzerinde kızarmış

et, ırmık helvasından kurulu yemek tepsi önümüze kondu, bilmem çok mu acıkmıştım, hayatımda o günkü yediğim et, pilav ve helvanın tadını bir daha hiçbir yemekte bulmadım.

İSTİKLAL SAVAŞINDA KONYA

Gazi Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ve Erzurum ve Sivas Kongrelerini takip eden günlerde bütün Anadolu'yu saran Kuvay-ı Milliye ruhu Konya'da da etkisini göstermiş, askerlik şubeleri, askerlik çağındaki gençler ve aileleriyle dolup taşmaya başlamıştı. Her Türk gibi Konyalı gençler de vatan ve istiklal uğruna silaha sarılıyorlar, seve seve ölüme koşuyorlardı. Galiçya'da, Çanakkale'de olduğu gibi İstiklal Savaşı'nda da Konyalı yiğit hemşehrilerimizin her Türk askeri gibi harikalar yarattıklarını, birlik komutanları her vesile ile tekrar etmişlerdir.

O zamanlar bir savaş gazisinin anlattığı şu küçük olay bize gurur vermesi bakımından dikkate şayandır. İstiklal Savaşı sıralarında bir istirahat sırasında bir yüzbaşı bana diyor: **“Sırf Konyalılardan mürekkep bir bölük asker verin düşmanın bir alayına hücum etmekte tereddüt etmem.”**

İstiklal Savaşı'na bütün varlıklarıyla katılan Konya'da o zamanki görünüm şöyle... Çarşıda tecile tabi olanlar dışında 45 altında bir erkeğe rastlamak hemen hemen müşkül gibi bir şey. Furunlarda çalışan yaşlı babalar ve dedeler büyük bir aşk ve imanla Türk ordusuna peksimet çıkarıyor ve her gün trenler dolusu peksimet cepheye sevk olunuyor...

Konya kadınları gece sabahlara kadar dikim evlerinde askere don gömlek dikeyor, **Sanayi Mektebi**'nin terzihanesi ve çarşıdaki yaşlı esnaf o zamanki tepme kumaştan askere ceket, pantolon tozluk serpuş yetiştiriyorlardı. Bu hummalı çalışma savaş sonuna kadar sürmüş, her sınıf halk üzerine düşeni çekinmeden seve seve yapmışlardı.

Türk Ordusu daha teçhizatını tamamlayamamış, azgın düşman kuv-

Osmanlı devrinde Mevlana Dergahı.

vetleri, hanümanlar yakarak, ocaklar söndürerek Anadolu içerlerine kadar girmeyi başarabilmişti. Her devirde olduğu gibi o sıralarda da ikinci Meşrutiyet'ten kalma İttihat Terakki ve Hürriyet İtilaf Fırkaları birbirleriyle çatışmakta yarış ediyorlar, bunlar karşısında Mustafa Kemal'in nüvesini kurduğu **“Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”** maceralar geçirmiş iki fırka karşısında çaresiz kalıyordu. Bu iki fırkanın çatışması sonucu Konya'nın başına gelen büyük felaket...

İkinci meşrutiyetin ilanına kadar, Türkiye'de için için kaynıyan fırkacılık (particilik) kavgaları Meşrutiyetin ilanı ile açıklığa kavuşmuş, İttihat ve Terakki Fırkasıyla, Hürriyet İtilaf Fırkaları iki hasım kuvvet olarak siyasi mücadeleye hız vermişlerdi.

İttihat Terakki Fırkası daha çok gençlerden ve Avrupa görmüş Türklere kurulu olduğu için bunlar kendilerini bu günkü anlamıyla ilerici bir parti olarak tanıttırıyorlar. Halk arasında bunlara “Jön Türkler” (yenilik taraftarı Türkler) diye bir tanımlama yapıyordu.

Hürriyet İtilaf Fırkası daha mutevil ve muhafazakar düşünceli olanlar tarafından destek görüyor. İttihat Terakki Fırkası'nın mutlak bir idare olarak gördüğü saray ve padişah, Hürriyet İtilaf Fırkası tarafından daha çok benimseniyor. Padişahın halifeligi de temsil etmesi bakımından saray İslami yönden de İtilaf Fırkası'nı fiilen destekler görünüyordu. Her iki partinin de vilayet ve kazalarda kuvvetli temsilcileri kıyasıya çalışıyorlar, daha çok hocaların desteğini kazanan İtilaf

Fırkası, gayesinin ne olduğunu bilmeden halk tarafından da yeteri kadar benimseniyordu.

Yukarıda belirtilen ideolojik maksatlarla kurulan partiler Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışı ve İstiklal Savaşı'nın fiilen başlaması üzerine kendi örgütleriyle baş başa vererek durumu müzakere etmişler, İttihat Terakki Fırkası'nın memleket sever çoğunluğu Mustafa Kemal Paşa'yı ve Kuvayı Milliye ruhunu desteklerken Hürriyet İtilaf Fırkası da sarayı ve onun fikirlerini kendine daha uygun buluyordu.

Cahil ve menfaatçi kimseler tarafından yapılan çirkin bir propaganda ile Anadolu'yu işgale başlamış olan Yunan ordusunun memlekete bir zararı olmayacağı, aksine bu ordunun Halifenin emriyle hareket eden ve padişaha karşı gelenler olarak tanıtılan Kuvayı Milliye ordusunu tedip için sevk edilmiş bir ordu olduğu fikri cahil halk tabakaları üzerinde aşılarmış, bu menfur emellerinde başarı sağlayan bir grup memleketin çeşitli bölgelerinde tahrikler yaparak, Adapazarı, Düzce, Merzifon, Yozgat taraflarında ayaklanmalara yol açmış, bu arada Konya'nın Çumra ilçesine bağlı Alibeyhüyüğü Köyü'nden **Delibaşı** adında cahil bir sergerde de başına topladığı bir iki yüz atlı ile Konya üzerine yürümüş, Bozkır, Derbent, Çiğil çevrelerinde tutuşturduğu ayaklanma hareketiyle, İstiklal savaşına, canıyla, başıyla gönül veren güzel Konya üze-

rine bir tereddüt ve bir şüphe düşmesine sebep olmuş, İstiklal Savaşı tarihimize **Konya Vakası** diye adlandırılan bir vakanın çıkmasında baş yapıcı olmuştur.

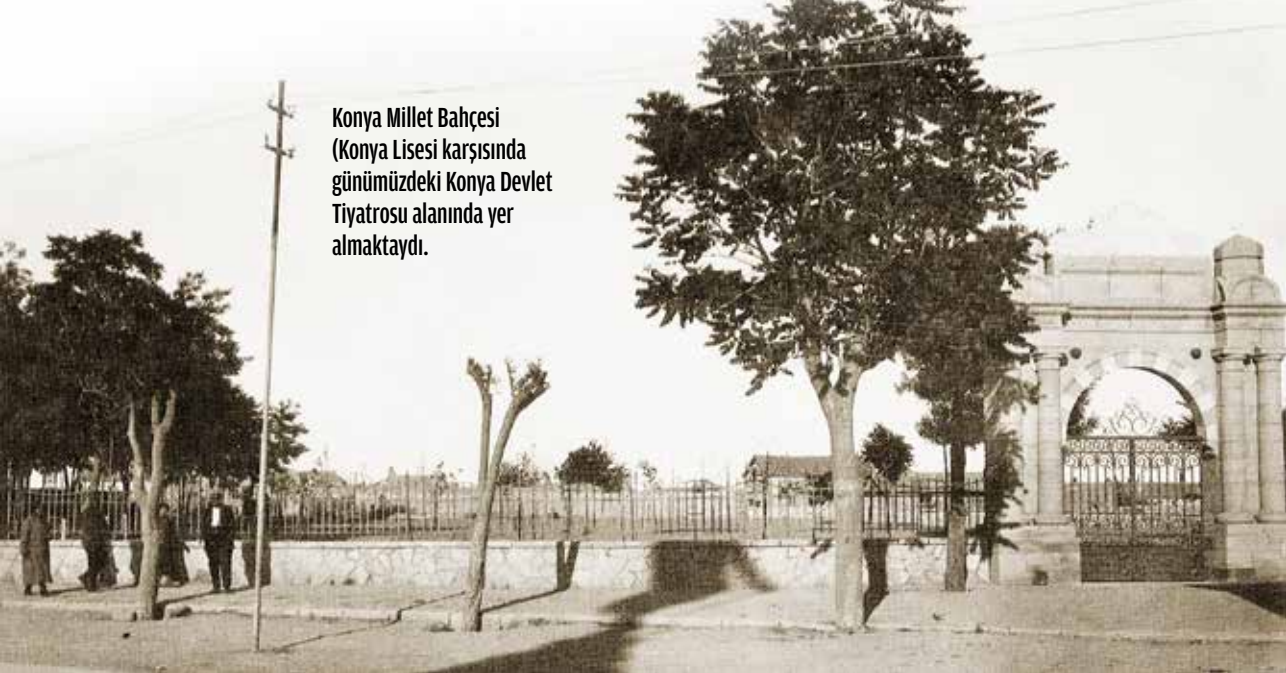
DELİ BAŞI VAKASI VE FECİ SONUÇLARI⁽⁴³⁾

1336 Hicri, 1920 Miladi yılının Kasım ayı başları... Soğuk bir Sonbahar günü Konya'nın Güney yöresindeki bağlar arasından silah sesleri, at ve silah şakırtıları işitiliyor, zaten günlerden beri gergin bir hava içinde bulunan şehir de birkaç gündür adı işitilen Delibaşı namındaki sergerdenin Konya'ya girdiği birden bire ortalığa yayılıyor. Halk büyük bir panik içerisinde evlerine çekiliyordu. (Ben Konya'nın müdafaası ve düştüğü günlerde tatil nedeniyle taşrada ailemin yanındaydım) ilk günlerin olaylarını yaşamış olan arkadaşlarımdan aldığım bilgi üzerine yazıyorum. Vakanın başlangıcını civar kazalarda Eğirdir, Yalvaç, Akşehir ve Ilgın'da öğrendim, olayların anlatılmasına buradan girecektir.

Delibaşı kuvvetleri Larende Cadesi, şimdiki Anıt alanı üzerinden şehre girmek istemişlerdir. O günlerde İstanbul'un işgali nedeniyle Kuleli Askeri Lisesi Konya'ya gelmiş, şimdiki

(43) Ayrıntılı bilgi için bkz: Mehmet Önder, Milli Mücadelede Konya - 1-, Delibaş Hadisesi, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1953; Yaşar Semiz, "Delibaş Mehmet Ayaklanması", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 34-37.

Konya Millet Bahçesi
(Konya Lisesi karşısında
günümüzdeki Konya Devlet
Tiyatrosu alanında yer
almaktaydı.)

Konya Valisi Haydar Hilmi Vaner (1875-1954)

Gazi Lisesi'nin ikinci katında eğitim ve öğretimlerini sürdürmeye başlamışlardı. Okulun birinci katında Erkek Muallim Mektebi öğretim yapıyor, iki okul kardeş gibi geçiniyorlardı. Delibaşı kuvvetleri Millet Bahçesi önünden büyük bir hay huy ile şehre girerken lise binasının üst katından şiddetli bir yayılım ateşiyle karşılaşırlar.

Görevleri her hal-ü karda vatan ve milleti korumak olan kahraman Türk Subay adayları kendilerine verilen tüfeklerle yatakhane pencerelerinden sipere girerek asi kuvvetlere ateş açmışlar, kendilerini hemen **Millet Bahçesi** duvarları arkasına atan asiler karşı harekete geçerek okulun cam ve çerçevelerini indirmişler, okul cephesini delik deşik etmişlerdir. Gözü dönmüş zorbalar artık geri dönmeyi düşünmedikleri için kesilen atış sırasında atlarına binerek Hükümet Konağı'na doğru dört nala ilerlemişlerdir.

Hükümet Konağı'nda bulunan birkaç polisle birkaç jandarma konağı teslim etmek istememişler, burada açılan şiddetli müsademe sonucu Hükümet Konağı'nın cephesi de delik deşik olmuş ve konak düşmüştür. O sırada Vali olan **Haydar Bey** (Vaner)

Hadimli Mehmet Vehbi Çelik (1862-1949).

(1875-1954)⁽⁴⁴⁾ yanına aldığı birkaç polis ve halktan bazı kimselerle Aladdin Tepesi'nden şehri müdafaaya geçmiş, elindeki bozuk bir tabanca ve yetersiz kuvvetle bu işi başaramıyarak zornaların eline düşmüştür.

Valinin yüzü gözü kan ve çamur içinde perişan bir halde şimdiki Karatay Lisesi'nin önünden geçtiğini gören arkadaşlarım üzüntülerinden ağlamışlar, ellerinden bir şey gelmediği için dershanelerine çekilmişlerdir.

Zorbalar, Konya'nın çok sevdiği ve saydığı ve hiçbir şeye karışmayan değerli din alimi olan rahmetli **Hadimli Mehmet Vehbi Efendi**'yi (1862-1949)⁽⁴⁵⁾ bularak zorla Valilik makamına oturtmuşlar, Mustafa adında, imzasını atmaktan aciz bir sergerdeyi de polis müdürü koltuğuna yerleştirmişler ve artık şehre harim olmuşlardır. Ayaklanmanın birinci günü baba-

(44) Haydar Hilmi Vaner; Mülkiye Mektebi mezunudur. Van Vilâyeti Maiyet Memurluğu, Van Mektupçu Vekilliği, Resmî Gazete Muharrirliği, Çölemerik, Adilcevaz, Gevar, Çatak, Metroviçe Kaymakamlıkları, Mülkiye Müfettişliği, Denizli, Kırkkilise (Kırklareli), Maraş ve Urfa Mutasarrıflığı, Musul Vali Vekilliği ve Valiliği, Bitlis, Diyarbekir, Van Valiliği, Elaziz Vali Vekilliği, Osmanlı Meclis-i Mebusan IV. Dönem Van Mebusluğu, TBMM I. Dönem Van Milletvekilliği, Milletvekilliğini koruyarak bir süre Konya Valiliği yapmıştır. Kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası sahibidir. Evli ve beş çocuk babasıdır. 16 Temmuz 1920 tarihinde Konya Valisi olarak göreve başlamıştır.

(45) Hasan Yaşar, "Çelik, Mehmet Vehbi", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 323, 324.

mın memuriyet yaptığı Eğirdir kazasında bulunuyordum. O gün babam beni Yalvaça kadar getirecek oradan Konya'ya okuluma gelecektim. Eğirdir'de askerlik görevini yapan, bu arada **Menzil Eczahanesi**'nin işlerine bakan Konyalı hemşehrimiz ve aile dostumuz **Ceviz İmamzade Mazlum Balcı Bey**'in eczahanesine uğradık. Mazlum bey, babama Konya'da bir vaka çıktığını anlatırken Isparta, Karaağaç taraflarında faaliyette bulunan **Demirci Mehmet Efendi**'nin de bu çevrede tenkil hareketleriyle uğraştığını söyledi. Durumun nezaketi karşısında babam görevinden ayrılmıyarak beni bir kayıkla karşı sahildeki Afşar Nahiyesi'ne gönderdi. Daha önce bu nahiyede müdürlük yapan babamın bir ahabının evinde misafir kaldım ve ertesi günü bir kira hayvanıyla Yalvaç'a geldim. Yine babamın çok samimi bir arkadaşı olan **Sandık emini Boyacızade Hüseyin Efendi**'nin evine misafir oldum. İki gün sonra Yalvaç'ın Gemen Köyü tarafından kasabaya hücum eden atlı bir çapulcu müfrezesi jandarma ve şube askerleriyle çarpıştıktan sonra dağıldılar. Üçüncü günü misafir olduğum evin sahibi Hüseyin Efendi, Müftü Efendi ve eşraftan on kişiyi mahfuzen Akşehir'e götürdüler. Konya ve havalisinde vukua gelen ayaklanmayı bastırmakla yükümlü Yarbay rütbesinde fakat sivil giyimli Osman Bey, Akşehir'de kurduğu harp divanına civar kazalardan nüfuzlu kimseleri getiriyor ve sözde muhakeme ederek istediğini ipe veriyor, istediğini bırakıyordu.

“Kasap Osman”, “Topal Osman”⁽⁴⁶⁾ adlarıyla tanınmış olan

(46) Miralay Kasap Osman, 1899'da Harp Okulu'nu bitirdi ve Kurtuluş Savaşı'nda albaylığa kadar yükseldi. Milli Mücadeledeki Konya İsyanında, asileri telkin için isyan mahaline gönderildi. Yemen'den başlayarak çeşitli ayaklanmaları bastırmakla görevlendirildi. Bursa ve Bolu yöresinde, Bekir Sami Bey'in 56. Tümeni'ne bağlı 172. Alay'a kumanda ettiği dönemde yöredeki ayaklanmacılara ve Kuvâ-yi Milli'ye karşı çıkanlara acımasız davranışı nedeniyle “Kasap” lakabıyla anıldı. 1920'de bir cinayete adı karıştığundan idam edildi. Ayrıca bkz: Geçmişten Günümüze Bütün Yönleriyle İlgin, Editör: Ali Boran ve diğerleri, Ardıçlıform Matbaacılık, İlgin 2001; Yunus Emre TEKİNSOY, “Çiğil İsyanının I. TBMM'deki Yankıları”, I. İlgin Ulusal Sempozyumu, 2013.

bu zatın eylemlerini yakından gördüm, sonucunu gazetelerde okudum.

Yalvaç'ta misafir olduğum evin sahibi Akşehir'e gittikten sonra benim canım çok sıkıldı. Okuluma da geç kalmıştım. Posta arabasına, postacının yanında iki liraya Akşehir'e kadar pazarlık ederek Akşehir'e gitmeye karar verdim. Yatsıdan sonra, arabacı, ben, postacı, bir jandarma Akşehir'e doğru yola çıktık. Sıkı bir yürüyüşle güneş doğmadan Akşehir'e girdik, Yalvaçlıların misafir oldukları hana indik, bir oda tutarak bavulumu koydum. Öğleye kadar uyuduktan sonra kalktım, yıkandım ve şimdiki Atatürk Müzesi olan o zamanki **(Akşehir) Belediye Dairesi**'nin⁽⁴⁷⁾ önüne geldim. Kasap Osman burada karargah kurmuştu.

Binanın hemen yanındaki çarşı hamamının bitişiğinde demir kepenkli boş bir mağazada 20-25 kişi ayakta duruyorlardı. Mağazanın kapısında süngülü iki er nöbet tutuyorlardı. Ben Yalvaçta misafir olduğum Hüseyin Efendi'yi tutuklular arasında görünce, yayına yaklaşım konuşmak istedim, eliyle bana gelme diye işaret etti.

Kasap Osman o gün sabahleyin **Akşehir Müftüsü'nü (Harputizade Mustafa Lütfi Efendi, 1865-1920)⁽⁴⁸⁾** asmış ve başkalarını da asmak için Harp divanını işletiyormuş. Ancak İlgin ve çevresinde zorbaların işi azıttıklarını haber alması üzerine o gün İlgin'a hareket etmiş, ben de İlgin'a kadar bir bilet alarak ertesi gün sabah Akşehir'den trene bindim. Odunla çalışan trenimiz dört saat kadar bir zaman sonra İlgin'a geldi. İlgin'da nüfus katibi olan anne dedemin⁽⁴⁹⁾ evine indim. Ertesi sabah hükümet konağında nüfus dairesine çıkarken yıkılan hükümet konağının zemin katında merdiven başındaki bir odada Osman Bey'i ayak üzeri do-

(47) Ömer Faruk Türkan, “Batı Cephesi Karargahı Müzesi”, Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 136.

(48) Mehmet Ali Uz, “Akşehirli Mustafa Lütfi Efendi”, Konya Alimleri ve Velileri, Meram Belediyesi Yayınları, Ağustos 2013, s. 391.

(49) İmamzade İsmail Efendi.

laşırken gördüm. Arkasında kalın çuhadan bir avcı ceketini, başında kalpak, Bozkır tepmesinden bir kilot pantolon, ayaklarında çizme vardı.

Hükümet konağının doğu cephesi, şimdiki Ziraat Bankası'nın olduğu yere kadar iki taraflı daracığı kurulmuştu. Ben dedemin yanına çıkınca nüfus memuru Konyalı merhum **Rahmi Efendi** ile ikisini çok üzgün gördüm. Anladım ki hemen o anda **Belediye Reisi Şakir Bey**'in⁽⁵⁰⁾ babası idam edilecekti. Ayak sesleri, silah şakırtıları üzerine ben pencereden bakmak istedim, Rahmi Efendi amca bana eliyle çekilmemi işaret etti. Belediye Reisi Şakir Efendi asılmıştı.

İlgın'da beş gün kaldım. Her gün asılanları çocukluk merakıyla görmeye giderdim. Suçlu bulunan kimseler yanında çok değerli adamlar da ipe çekiliyordu. Sonradan İstiklal Harbi tarihini okurken, yalnız Ilgın'da ve çevresinde üç yüzden fazla adam asıldığını öğrendim.⁽⁵¹⁾

Beş gün sonra Konya'ya gitmek üzere Ilgın'dan üçüncü mevki bir biletle trene bindim. Kadınhanı İstasyonundan su içmek üzere trenden indim, bu sırada iki sene önce Konya'da beni **Sanayi Mektebi**'ne kaydettiren **Hukukçu Ermenekli Ahmet Efen-**

(50) 1883 / 1884 yılında Ilgın Belediye Reisi Abdullah Ağa, Kaymakam Ahmet Efendi'dir. Bknz. Hicri 1301 Konya Vilayeti Sâl-Nâmesi -17- 1883-1884 Konya Yıllığı, Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Eylül 2013, s. 82. Konya Ansiklopedisi'nde 1940'lı yıllar öncesi Ilgın Belediye başkanlarına yer verilmemiştir. Bknz. Aydın Arılık, "Cumhuriyet Dönemi Ilgın Belediye Başkanları", Konya Ansiklopedisi, C. 4, s. 280.

(51) Ilgın isyanı Osman Bey'in acımasız ve çok sert tedbirleri sayesinde kısa zamanda bastırıldı. İsyân bastırıldıktan sonra Ilgın'da Mahalli Divan-ı Harp kuruldu. 20 Teşrinievvel günü Mahalli Divan-ı Harp kararı ile 9 kişi idam edildi. 27 Teşrinievvel 1336 günü 8, 28 Teşrinievvel 1336 günü 5, 4 Teşrinisani 1336 günü 23, 7 Teşrinisani 1336 günü 15 kişi olmak üzere toplam 51 kişi Divan-ı Harp kararı ile idam edildi. Bu sert tedbirler Mecliste de tartışma konusu oldu. Osman Bey'in bölgede isyanı bastırmak için bir kişi bile kalmamak üzere taş üstünde taş bırakmamak gerektiğini söylemesi sertlik yanlısı tavrının açık deliliydi. "İdam cezasının meclisçe tedbirine dair teklif-i kanunisi ve layiha encümeni mazbatası(2/186)" görüşülürken, Konya Mebusu Vehbi Efendi, Osman Bey'in yalnızca Ilgın'da 291 kişiyi astığını söyleyerek bu tür keyfi uygulamaların önüne geçilmesini ve biran evvel bu kanunun çıkarılması gerektiğini söylüyordu. Bknz: Yunus Emre Tekinsoy, "Çiğil İsyanının I. TBMM'deki Yankıları", I. Ilgın Ulusal Sempozyumu, 2013.

Günümüzde Akşehir Batı Cephesi Karargahı Müzesi olan, 1904 yılında inşaa edilen Akşehir Belediye Dairesi.

di ile karşılaştım. Bana kapalı bir mektup verdi ve bunu Konya'da bilmem hangi medresede, falan efendiyeye vermemi söyledi. Zarfın üzerinde adres yazılıydı. Mektubu cebime koydum ve kompartımana girdim.

Trenin hareketinden beş dakika sonra yanıma iki polis geldi, birisi galiba komiserdi, bana o hoca efendinin verdiği mektup nerede diye sordular. Ben kendi aramda bilmemezlikten gelerek ne mektubu diye sordum. Mavi gözlü komiser olan bana eliyle bir tokat işareti yaparak ne mektubu olduğunu şimdi görürsün dedi. Korktum ve mektubu verdim. Üzerindeki adres hakkında bir iki konuşma yaptılar, komiser beni polise teslim ederek Konya'da istasyon nüteferrikasına indir emrini verdi. Ermenekli Ahmet Efendi ayaklanma ile ilgili görülerek Sivas'a nefyediliyormuş. Benim bir şeyden haberim yoktu. İkinci vakti Konya'ya geldik. Beni parmaklığın yanındaki istasyon polis merkezine indirdiler. Bavulumu bir köşeye koydum, akşam ezanı olmuştu, çok canım sıkılıyordu. Bu sırada Konya'da **Polis Emin Efendi** diye anılan çok efendi bir zat içeri girdi. Bizim mahallede oturur, babamla çok samimi görüşürdü. Beni görünce tanıdı ve sen burada ne arıyorsun oğlum diye sordu. Ben kendimi tutamadım ve ağla-

maya başladım. Beni tutuklayan polisler orada yoklardı, bir iki yazıcı memur vardı.

Emin Efendi: “Yahu sizde hiç utanmak yok mu? Şu çocuktan ne istediniz!” diye sert bir çıkış yaptı ve bana “Sana bir araba tutsam mektebine gidebilir misin” dedi. Ben “giderim” dedim. Tek atlı bir tutarak gönderdi, şimdi sağ değildir. Allah rahmet eylesin bu zatın iyiliğini hayatım boyunca unutamıyorum.

Konya'nın soluk renkli sokak lambaları yanmış, herkes evine çekilmeye başlamıştı. Akşamla yatsı arasında okula geldim, yatakhaneye çıkarak eşyalarımı bıraktım. Yaz tatiline çıkmayıp okulda kalan arkadaşlar başıma toplandılar, üç gün kendilerine haşlanmış patates vermişler ve aç kalmışlar. Bavulumu açtım, annem bir torbaya kuru üzüm, tut kurusu, ceviz içi, iğde doldurmuş. Torbayı açtım, çocuklar avuç avuç kapıştılar, yarım saat sonra torba boşalmıştı...

Derslerimiz kısmen normal gidiyordu, şehirde gece sokağa çıkma yasası vardı, burada tekrar bir kaç gün gerisine döneceğiz.

Topal Osman namıyla maruf Osman Bey Ilgın'da yeteri kadar adam astıktan sonra Kadınhanı'na gelmiş ve ilk ağızda iki üç kişi asarak işe başlamak istemiştir.

Kadınhanlı hemşehrilerimiz kara günlerinde birbirlerine çok bağlıdır. Altı sene memuriyet verdiğim bu ilçe halkını yakından tanırım. Osman Bey'in Ilgın'da sürdürdüğü terör ve imha hareketini yakından bilen hele hemşehrileri yiğit bir delikanlıyı **Kadınhanlı Abdurrahman**'ı Ilgın'da ipe çeken Osman Bey'in kendileri için hayırlı bir davranışta bulunacağına kesin olarak inançları yoktu, bu nedenle, hepsi de rahmetli olan Kadınhanı eşrafından **Koca Niyazi Efendi**⁽⁵²⁾, **Karaağa'nın Ahmet**⁽⁵³⁾, **Hacı**

(52) Aile Soyadı Kanunu ile “Çetin” soyadını almıştır.
(53) Kadınhanı eşrafından Kara Mehmet (Karaağa)'in oğlu Ahmet Efendi'nin Mehmet ve İhsan isimli iki oğlu, (Şefika, Saliha, Sati, Muzaffer, ...) sekiz kızı vardır. Kardeşi Karaağa'nın Mustafa Efendi'nin (v. 1945), Kamil (1915-1970) ve Mehmet (1950-1985)

Eyyüp Efendi⁽⁵⁴⁾, **Hacı Bekir'in Mehmet Efendi**⁽⁵⁵⁾, **Kara Musaoğlu Bekir Efendi** (Saray Çarşısında Karatekin kardeşlerin babaları)⁽⁵⁶⁾, **Hacı Mustafa Efendi**, **Hafız Enver Efendi** ve daha bir kısım komşular bir araya gelerek, Osman Bey'in kazalarından uzaklaştırılması için çare düşünürler ve Osman Bey'den habersiz Postaheneye giderek gece Gazi Mustafa Kemal hazretlerine gizli bir yıldırım telgraf çekerler. Bunda, Osman Bey'in kazalarına geldiği, muhakemesiz, suçsuz kimseleri asmaya başladığı, bitaraf kalan kazamızın kurtarılmasına inayet buyurulması meali yazılan telgrafın sonucunu beklerler ve evlerine çekilirler. İki saat sonra Gazi Mustafa Kemal, Osman Bey'i makine başına çağırır ve işinin bittiğini söyleyerek Ankara'ya dönmesini bildirir. Osman Bey, daha işim bitmedi, asıl iş Konya'da diyerek direnmek ister. Mustafa Kemal Paşa, “Konya'nın tenkili için Refet Paşa'ya emir verildi ve hareket etti, emrediyorum derhal Ankara'ya dön” diye sert bir emir verince, Osman Bey tutunamaz, ertesi gün Ankara'ya hareket eder.

Burada büyük kumandan Mustafa Kemal'in Kadınhanı'na olduğu kadar, Konya'ya da büyük iyiliği olmuştur. Ilgın gibi küçük bir kasabada üçyüze yakın insanı asan Topal Osman'ın, Konya'da en az üç bin kişinin kanına gireceği izahtan varestedir. Mustafa Kemal bu faciayı önlemekle Konya'ya ve Konyalılara vefa ve itimad duygularını teyit etmiş oluyorlardı. Ancak, Konya ayaklanma hareketinin mihrak noktasında bulunduğu için, hadiseyi tamamen ucuz atlatmış değildir.

Konya'da kurulan İstiklal Mahkemesi⁽⁵⁷⁾, haftalarca muhake-

isimli iki oğlu vardır. Kaynak kişi: Mehmet Kara oğlu eczacı Kara Mustafa Kara (1950).

(54) Aile Soyadı Kanunu ile “Çiftçi” soyadını almıştır.

(55) Aile Soyadı Kanunu ile “Koyuncu” soyadını almıştır. Bknz: Lütfi Özkul, “Koyuncu, R. Rifki (1936-2009)”, Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 22.

(56) Hacı Süleyman'ın oğlu Sait Karatekin için bknz: Lütfi Özkul, “Karatekin, Sait”, Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 22.

(57) İbrahim Ülker, “İstiklal Mahkemelerinin Yargılama Usulü”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 23, S. 2, 2015, s. 21-48; İbrahim Ülker, “İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu ve Çalışmaları”,

meye devam etmiş ve **Alaeddin Tepesi, Hükümet Alanı, Türbe Önü, Atpazarı** mevkiilerinde kurulan 15-20 sehpa da her gün on onbeş kişi can veriyor, şuursuz bir ayaklanma sonucu suçlular yanında, belkide suçsuz olarak yerleri doldurulamayacak alim ve fazıl kimseler de hayatlarından oluyorlardı.

İnfazlar açıkta yapıldığı için perşembe ve cuma günleri, diğer günler fırsat buldukça siyaset meydanlarını geziyor, merak saikasıyla asılan kimselerin güğüslerindeki yaftalardan, hüviyetlerini, suçlarını, haklarında verilen kararları okuyorduk.

İstiklal Mahkemesi, Hükümet alanında, şimdiki Türk Ticaret Bankası'nın sırasındaki köşede bulunan antika halıcının olduğu yerdeki büyük salonlu bir binada çalışıyordu, haftalarca çalışan mahkeme işini bitirmiş, Konya'dan ayrılmış, asilerden dağa çıkanların bu arada **Delibaşının** takibine hız verilmişti.

1920 yılının ilkbaharına girilmiş, memleketin iç karışıklıklarından faydalanmak isteyen düşman sürüleri küstahlıklarını artırarak, Haymana ovasından, Polatlı cephesine, İnönü'den Afyon sırtlarına kadar hücumlarını şiddetlendirmişlerdi. Gazi Mustafa Kemal Paşa, başında bulunduğu kahraman Türk ordusunun her türlü mahrumiyete rağmen elde ettiği zaferlerden kuvvet alıyor, bir yandan da arkadan vurulmamak için memleketin iç emniyetine de büyük önem veriyordu.

Karaman dolaylarında, Aladağ yörelerinde bulunduğu tesbit edilen şaki Delibaşı sıkı bir takip sonucu ele geçirilmiş, kendi arkadaşı tarafından kesilen başı Konya'ya getirilmişti. Hükümet alanında, şimdiki **Kolanyacı Hasan'ın dükkânının** köşesine üç metre yükseklikte demir mızrak dikilmiş, üst ucuna Delibaşı'nın kesik ka-

fası geçirilmişti, seyrine gittiğimiz bu vatan haini şakinin başı altına asılan yaftada şu yazıları aynen okumuştum.

“Konya vaka-i isyanisinded filen medhalar olan Delibaşı nam sergedenin ser-i maktuudur, (Kesilmiş başıdır)...”

Ayaklanma bastırılmış, ancak memleketin kuvay-i maneviyesi üzerindeki tahribatı zail olmamıştı, bir çok hanümanlar sönmüş, düşman bu ayaklanmalardan cüret almış, herhangi bir tahrik neticesi, çıkması muhtemel, karışıklar karşısında çok dikkatli bulunmak zorunluluğunu duymuş, Konya ve Konyalıları büyük bir moral çöküntüsü içinde bulunmalarına rağmen, eski özveriliklerine devam etmişlerdi.

İşin garip tarafı hiç bir şeyden haberi olmadan sonraları askere alınan ve büyük bir hevesle vatan görevine koşan Konyalı genç çocuklar kıtada bazı densiz arkadaşları tarafından isyancı çocuklar hitabıyla karşılaşıyorlar, bu onlarda büyük bir moral bozukluğuna yol açıyordu. Artık her şeyi unutup Türk milletinin bir kitle halinde düşmana layık olduğu dersi vermek zamanı gelmişti.

Tarihini bilemeyeceğim bir kış mevsiminde **Gazi Mustafa Kemal Paşa Konya'ya geldi**⁽⁵⁸⁾, bütün okullar kendisini istasyonda karşıladı. Başında kalpak, askeri üniforma ile halkı ve bizleri selamladı, öğretmenlerin ellerini sıkı, küçük çocukları sevdi. Halk Mustafa Kemal'i yine bağrına bastı. Gazi Paşa şimdiki Atatürk Müzesi olan evinin balkonundan halkı ve okulları selamladı, gece Hükümet Konağı'nda, şimdiki Nüfus İdaresi'nin bulunduğu o zamanki **Umumi Meclis Salonu**'nda halka bir hitabe bulundu. Bu hitabeye **Belediye Reisi Muhlis Bey (Koner)** cevap verdi. Artık İstiklal Savaşı ölüm kalım notasına gelmişti. Atatürk Konya'ya bu gelişinde bekardı, savaş bütün şiddetiyle devam ediyor. Yunanlılar bir zafer

Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 177-200; Osman Akandere, “3 Numaraları Konya İstiklal Mahkemesi'nin Konya İsyanı İle İlgili Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Sunduğu Rapor”, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürlüğü Atatürk Dergisi, Y. 2004, C. 4, S. 2

(58) Yaşar Semiz, “Atatürk ve Konya, Atatürk'ün Konya Ziyaretleri”, Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 328.

Kız Orta Okulu: Maruni Yusuf Şar'ın 1910 yılında yaptırdığı, 1910-14 yılları arasında Fransız Konsolosluğu, 1914-23 yılları arasında Askeri Hastane, 1924-41 yılları arasında Ordu Müfettişliği, 1941-47 yılları arasında Kolordu Komutanlığı, 1947'den sonra Kız Lisesi, daha sonra da Kız Orta Okulu ve günümüzde Olgunlaşma Enstitüsü olarak kullanılan tarihi bina.

Abditolulu Hüseyin Ağa ve eşi Akile Hanım.

elde ettikleri zaman Konya'nın tamamen Rumlarla meskün Gazi Alemşah Mahallesi'nde perdeler açılıyor, geceleri çift karpuz lambalar yanıyor, la-terna ve mandolin sesleri göklere çıkıyor, Rumlar olmadık taşkınlıklar yapıyor. Bu arada Türklere hakaret taamiz sözler de savruluyordu. Bizim ordu bir zafer kazandığı zaman, Rum evlerinde perdeler çekiliyor, çalgılar susuyordu. Sakarya, Dumlupınar zaferlerinde bizler de bando ile bu mahalleleri dolaşıyor, Rumlara layık oldukları akibetin yakın olduğunu haykırmaktan çekinmiyorduk.

Eskişehir ve Uşak muharebelerinin en kıvılcık zamanıydı, şimdiki **Kız Orta Okulu**⁽⁵⁹⁾ olarak kullanılan bina (O devrin meşhur Rum zenginlerinden Yusuf Şar'ın konağı), İstiklal savaşında Hariciye Hastanesi olarak kullanılıyordu. Bizler bando eşliğinde istasyona gidiyor, gece sabaha kadar trenler dolusu gelen yaralıları alıyor, ambulanslara dolduruyor (Ambulans deyince bugünkü ambulans hatıra gelmemelidir, çift at koşulu üstü açık hastane arabaları ambulans olarak kullanılıyordu), hastaları hastahane-ye getiriyor, personele yardım ederek hastalara çay veriyorduk.

Türk zaferi amacına ulaşmış, ordu İzmir'e doğru düşmanı kovalamaya başlamıştı. Yine bir gün bizi istasyona gönderdiler, trenden bir kısım yaralı ile birlikte başlarında General Trikopis, General Papolas, erkân-ı harbiye-leri ve eşleri olmak üzere 700 civarında Yunan esiri de trenden inmişlerdi. Biz sevinçten çıldırıyorduk, yaralıları hastaneye indirdik, esir Generalleri, Valinin yaveri otomobil ve faytonlarla Vilayete götürdü, esirler okullara dağıtıldı, sonradan Yunanlı Genarallerin Kayseri'ye gönderildiklerini öğrendik.

9 Eylül İzmir'in alındığı haberi geldi, bizim okulun bandosunun **Ali Baba** isminde meşhur bir müzik öğretmeni vardı. Sarayda çalışmış çok kuvvetli bir besteciydi. Ali Baba zafer

(59) Tolga Bozkurt, "Kız Orta Okulu Binası", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 188-190.

şenlikleri için bandonun önüne geçer, biz de meşhur İzmir Marşı'nı usanmadan sabahlara kadar çalar, adı geçen Rum mahallelerini yıkarcasına inletiyorduk.

Atatürk zaferden sonra Konya'ya bir daha gelmişti, son gelişlerinde yanlarında eşleri Latife Hanım'da vardı. Birlikte Konya'nın Sedirler Mahallesi'nde oturan **Hacı Hüseyin Ağa**'ya (v. 1935)⁽⁶⁰⁾ misafir oldular, ayran içerek sohbette bulunmuşlardır. Hüseyin Ağa Atatürk'ü ve eşini evlad gibi severdi.

Milli mücadeleden sonra Konya'da yerleşen beşinci Kolordu Komutanlığını uzun yıllar ifa eden **Fahreddin Paşa** (rahmetli Fahreddin Altay) (1880-1974)⁽⁶¹⁾ Konya'nın imarında büyük çaba göstermiş, şimdi yerinde apartmanlar yükselen bir parka Belediye onun adını vermişti. İmar işleri arasında büyük tarihi değeri olan Alaeddin Tepesi'ndeki saat kulesinin yıkılması Konyalıları olduğu kadar, bu işi yapanları da üzmüştür.

CUMHURİYETTEN SONRA KONYA

Sakarya'dan Dumlupınar ve İzmir'e kadar birbirini takip eden zaferlerden sonra İstiklal Mücadelesi sona ermiş, vatanın her köşesi zafer şenlikleriyle çınlamıştı. Milleti yeni bir mücadele ve bir kalkınma hamlesi bekliyor, Anadolu'da kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetine büyük işler düşüyordu. Bu hükümet harp yıllarında kurulmuş geçici bir hükümet niteliğinde olduğu için, Gazi Mustafa Kemal milli iradeye dayanan ve halk idaresini temsil eden bir hükümet şeklinin kabulü zorunluğunu duymuştu.

29 Ekim 1923'de atılan top sesleriyle memleketin her yanına Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin kurulduğu ilan edilmiş, Müşir Gazi Mustafa Kemal Paşa cumhur başkanlığına seçil-

Alaeddin Tepesi'ndeki yıktırılan Eflatun Mescidi ve saat kulesi.

mişti. Memlekette yeni bir idare yürürlüğe giriyor, Cumhuriyetin ilanını ve onu takip eden senelerde Halk coşkun bir serbesti içinde harp yıllarının yorgunluğunu gidermeye çalışıyordu.

Mustafa Kemal, muzaffer milletin hakkı olan bu serbestiyi ondan esirgemiyor, geniş bir hürriyet havası içinde yeni bir inkılaplar devri açıyordu. Sosyal inkılaplar yanında Türkiye'nin sanayileşmesine de önem veriliyor, imkân buldukça ihtiyaç maddeleri için yeni fabrikalar açılıyor, seyyar ve devamlı sergiler kuruluyor, sanayi teşviki için büyük çaba harcanıyordu.

1930-1932 yılları arasında Konya'da, şimdiki Gazi İlkokulu binasında ve bahçesinde açılan yerli mallar sergisi, ışık, renk ve kalite üstünlüğü bakımından bu gün dahi zevkle gezilecek sergilerdendi. Konya'nın yerli el sanatları mamulleri yanında Bursa'nın ipekli kumaşları, Hereke, Karamürsel ve Feshane kumaşları, Beykoz deri sanayii, memleketin istikbali bakımından büyük

(60) Hasan Özönder, "Abdülolulu Hüseyin Ağa", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 5

(61) Ahmet Atalay, "Altay, Fahrettin", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 201.

ümidler veriyorlardı. Bu yıllarda Konya çevresinde görülen şiddetli bir kuraklık, halkın fakir düşmesine yol açmış, üç sene üst üste etkisini sürdüren kuraklık, senelerce sonrasına kadar, özellikle çiftçinin kendini bulmasını engellemiş, halk vergisini veremez, esnaf geçinemez, memur maaşını alamaz duruma gelmişti. **1932 yılından sonra kuraklık seneleri arkada kalmış**, köylü ve çiftçinin yüzü gelmeye başlamıştı.

Reisi cumhur Gazi Mustafa Kemal 1931 yıllarında milletin siyasi tansiyonunu ölçmek ve çok partili hayatın icaplarına intibak imkânlarını anlamak amacıyla, **Fethi Okyar Bey'e** (1880-1943) siyasi bir parti kurmasını önermişti.

Geniş bir hürriyet içinde yaşayan ve büyük bir zafer kazanmış olan Türk milleti, yeni parti karşısında coşkun bir davranışla bu partiyi de benimsemişti. Siyasi hayatta parti mücadelesine daha pek tahammülü olmayan vatandaşların birbirlerine karşı hasım bir hal almaları için **Serbest Fırka'nın** kapatılmasına karar verilmiş, Fethi Bey Millet Meclisinde fırkasını feshettiğini beyan ederek, siyasi hayatımızın bu safhası da böylece kapanmış oluyordu. Serbest fırkanın kurulmasıyla Konya'da çetin çekişmeler olmuş, bu partinin Konya teşkilatı Başkanı olan **Dr. Muhsin Faik Bey**, (Dündar) (1887-1958)⁽⁶²⁾

(62) Muhsin Faik Bey, 1939-1946 yılları arasında belediye başkanlığı yapmıştır. Bknz: Hasan Yaşar, "Dündar, Muhsin Faik", Konya Ansiklopedisi, C. 3,

sevilen bir halk adamı olduğu için oldukça önemli bir taraftar bulmayı başarmıştı. Serbest Fırka'nın kapanmasıyla yeniden tek parti devrine geçilmiştir. Bu dönemde parti başkanlıklarını bir süre valiler yürütmüştür.

Halk Fırkası'nın ilk kuruluş yıllarında 1924-1927 yılları arasında **Konya ve Havalisi Fırka Müfettişliği**'ni merhum **İsmail Hakkı Bey** yönetmişlerdir. 1932 yılından sonra Türk Ocakları kapanmış, yerine Halkevleri kurulmuştur.

Konya Halkevi'nin çevrede verimli çalışmaları olmuş, çeşitli dönemlerde Halkevi Başkanlıklarını yapan **Hulki Karagülle** (1880-1963)⁽⁶³⁾, **Midhat Şakir Altan** (1901-1968)⁽⁶⁴⁾, **Şehabeddin Uzluk** (1900-1989)⁽⁶⁵⁾, **Suad Abanazır** (1921-2003)⁽⁶⁶⁾, ev çalışmalarında üstün başarılar göstermişler, Halkevi çalışmalarının amacına varmasında önderlik görevlerini yapmışlardır. Halkevinin çıkardığı **KONYA** dergisinin⁽⁶⁷⁾ çevre kültürünün müsbet alanında yayılmasında faydalı etkileri olmuş, bu dergide yazı yazın Halkevi mensupları yanında diğer aydınların da büyük katkıları olmuştur.

s. 142, 143.

(63) Mehmet Ali Uz, "Karagülle, Hulki", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 68

(64) Mehmet Ali Uz, "Altan, Ahmet Mithat Şakir", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 200.

(65) Serdar Ceylan, "Uzluk, Şahabettin", Konya Ansiklopedisi, C. 9, s. 31.

(66) Osman Dikilitaş, "Abanazır, Suad", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 1,2.

(67) Bekir Şahin, "Konya (Konya Halkevi Dergisi)", Konya Ansiklopedisi, C. 6, s. 2,4.

1930-1932 yılları arasında, Yerli Mallar Sergisi'nin açıldığı Gazi İlkokulu ve yanındaki Muallimler Birliği binası.

1932-1950 dönemlerinde Konya'da yayın hayatını sürdüren, eski **Babalık** gazetesi yanında, **Ekekon**⁽⁶⁸⁾, **Selçuk**⁽⁶⁹⁾ gazeteleri bir süre yayın hayatını yürütmüşler, bunların görevini Konya'da bu gün çıkmakta olan **Yeni Konya**⁽⁷⁰⁾, **Yeni Meram**⁽⁷¹⁾, **Türkiye'de Yarın**, **Konya'nın Sesi** gazeteleri başarı ile devralarak, **Mehmet Önder** (1926-2004)⁽⁷²⁾, **Suat Abanazır** (1921-2003), **Adil Gücüyener**, **Rıdvan Bülbül** (1934)⁽⁷³⁾, **Namık Ayas** (1909-2001)⁽⁷⁴⁾, **Celal Kışmır** (1919-2008)⁽⁷⁵⁾, **Ramiz Arda** (1909-1983)⁽⁷⁶⁾, **Ali Sert**, **Enver Botsalı** (1930-1991)⁽⁷⁷⁾, **Edip Yılmaz**, **Osman Özdemir** (1904-?)⁽⁷⁸⁾, **Ahmet Çobanoğlu** (1924)⁽⁷⁹⁾, **Mahir İba**, **Mahmut Sural** (1914-1987) gibi aydınlar özverili bir çalışma ile Konya'nın basın hayatında saygılı bir yer tutmasında gayret göstermişlerdir.

Not: Gazeteci ve yazar arkadaşların isimleri yazılırken, ne kariyer derecesi ne de alfabetik sıra gözetilmemiş, hatıra gelen isimler yazılmıştır, gerek bu arkadaşlardan, gerek isimlerini hatırlıyamadığım değerli yazarlardan mezur görülmemiz saygı ile rica olunur.

1938 Atatürk'ün ölümü ile büyük bir sarsıntı geçiren Türk milleti yanında Konyamız da bu sarsıntıdan müteessir olmuş, ancak, Türk milletinin en müşkül alanlarda bile kendine olan güveni sayesinde normal hayat yeniden

başlamış, on iki yıllık ikinci reisi cumhur İnönü devri 1950 demokratik inkılapla çok parti hayatına girilmiştir.

1950 yılında başlayan çok parli demokratik hayatla vatanın her köşesi gibi Konya'mızda da yeni bir kalkınma hamlesi başlamış, bu dönemde **Konya'da Şeker Fabrikası, Çimento Fabrikası, Et Kombinası** gibi büyük sınai tesisler yanında **Apa, Altınapa Barajları**⁽⁸⁰⁾, **Göksu Elektrik Santralli** gibi büyük tesisler kurulmuş, özel sektöre ait yeni kuruluşlar, motorlu araçlarda görülen hızlı artış, yeni açılan geniş caddeler, modern apartmanlar, temiz bir fuar alanı, otogarlar, park ve bahçeler, şehrin manevi hayatına huzur veren muhteşem camiler, hastahaneler, bakım yurtları Konya'nın modern bir şehir olma yolundaki gözle görülen başarılarını şekillendirmişlerdir.

Yeni açılan üniversite, yüksek okullar, yeni neslin içinde yaşadığı müesseseler olduğu için artık Konya'nın tanımlanması görevimizi burada tamamlamış oluyoruz.

Bir aylık bir tefrika yazısına sığdırmaya çalıştığımız 60 senelik Konya'nın biyografisi şüphesiz ciltler dolusu bir eseri besliyecek kadar zengin kaynaklara sahiptir. Bu bakımdan olayların kalburüstü denecek kısımlarını özetliyerek meydana koyduğumuz bu naçiz yazımızda vaki olan hatalarımızın sayın okuyucularımız tarafından hoşgörülülikle karşılanacağını ümid ediyoruz. **60 sene sonraki (2037 yılı) üç buçuk milyon nüfuzlu muhteşem Konya şehrinin** bu günkü hayatını yaşayan gençlerimiz bu hayatı hatırlarında tutarlarsa, şimdiden 60 yıl sonraki güzel Konyamıza özlem dolu bir başarı dilerken, o günleri yaşıyacak olan mutlu Konyalıları ve **naçiz hatırlarımızı okumak lütfunda bulunan kıymetli okuyucularımıza mesut ve müreffeh bir hayat temenni ederiz.** 03.01.1977.

- BİTTİ-

(68) Caner Arabacı, "Ekekon", Konya Ansiklopedisi, C. 3, s. 168-171.

(69) Caner Arabacı, "Selçuk", Konya Ansiklopedisi, C. 7, s. 335.

(70) Adem Demirsoy, "Yeni Konya", Konya Ansiklopedisi, C. 9, s. 115-118.

(71) Adem Demirsoy, "Yeni Meram", Konya Ansiklopedisi, C. 9, s. 118,119.

(72) Mehmet Ali Uz, "Önder, Mehmet", Konya Ansiklopedisi, C. 7, s. 139, 140.

(73) Mehmet Ali Köseoğlu, "Bülbül, Ali Rıdvan", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 207.

(74) Hasan Özönder, "Ayas, Namık", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 359."

(75) Saim Sakaçoğlu, Kışmır, Celaleddin", Konya Ansiklopedisi, C. 5, s. 203.

(76) Mehmet Ali Uz, "Arda, Ramiz", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 249.

(77) Emine Yeniterzi, "Botsalı, Enver Şevki", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 165.

(78) Seyit Küçükbezirci, "Özdemir, Osman Hayri", Konya Ansiklopedisi, C. 7, s. 156.

(79) Bekir Şahin, "Çobanoğlu, Ahmet", Konya Ansiklopedisi, C. 2, s. 353.

(80) 1953 yılında inşasına başlanmış, 1967 yılında işletmeye açılmıştır. Bknz.: Recep Bozyiğit, "Altınapa Barajı", Konya Ansiklopedisi, C. 1, s. 202, 203.

Soldan sağa: Akkadın Eke, Şahin Mesut Çelik, İhsan Eke, Hatice Canan Çelik ve Melahat Eke Çelik)

Soldan sağa: Hatice Canan Çelik, İhsan Eke, Akkadın Eke ve Şahin Mesut Çelik

23 Nisan 1970, Beyşehir, İhsan Eke torunları Canan ve Mesut.

